

A polgári élet gyakorlati pályáira menő ifjúság iskolázásának gondolata a XVIII. század második felében két úton vonult be hozzánk. Egyfelől az első Ratio Educationis útján, másfelől az ágostai hitvallású evangélikusok iskolai reformtörekvéseiben. Eleinte azonban alig keltett érdeklődést, csak német ajkú evangélikus honfitársaink rokonszenveztek vele. De a realiztikus művelődés iránt való érdeklődés fokozódásával és a közgazdasági érzék fejlődésével egyre többen kezdtek vele foglalkozni. A reformországgyűléseken már programmba vették a realiztikus-praktikus iskolázás megszervezését.

A nemzet zöme azonban még távol állott attól, hogy átértse a polgári iskolai oktatás fontosságát. Sőt, mint szerzőnk megállapítja, nemességünkben általában kevés volt a fogékonyság minden realiztikus-praktikus foglalkozás iránt s ezért az ilyen irányú művelődés iránt nem tudott felmelegedni. Idegenkedését az abszolút kormányzat kultúrpolitikája csak fokozta, valósággal diszkreditálta a gyakorlati iskola gondolatát a magyarság előtt.

Az a középosztály ugyanis, amely a magáénak vallotta volna a polgári iskolát, akkor még nem alakult ki. Pedig az egész nemzetnek nagy szüksége volt erre a középosztályra, illetve a középosztálynak ezen rétegére. Ezért vált a polgári iskola magyar szükségletté. Tőle várták sokan a magyarosodási folyamat meggyorsulását, nemzeti műveltségünk terjedését és fokozódását, a praktikus gondolkodás és gyakorlati érzék fejlődését; sőt magának a még hiányzó s oly égetően szükséges termelő középosztálynak kialakítását, valamint nagyközségeink városiasítását is.

Amikor ennyire átment a köztudatba a polgári iskola gondolata, akkor lépett előtérbe Csengery Antal. Neki sikerült a törvényhozásban is elfogadtatni ennek az új iskolatípusnak tervét. Csengery működésének ismertetésére azonban nem tér ki a szerző. Művét, amely a legkomolyabb értelemben vett forrástanulmány, az 1868. esztendővel befejezi. A hozzácsatolt függelék 14 táblázatában bemutatja a németországi és ausztriai reál- és polgári iskolák szervezetét és óratervét.

Váradi József.

Vitéz Sághelyi Lajos dr.: A magyar polgári iskola hatvanéves multja. Budapest, 1929. (N. 8-r., 292 l. és 15 statisztikai grafikonlap.)

A XIX. század közepe óta hazánkban is rohamosan emelkedett azok száma, akiknek szellemi szükségleteit már nem elégítette ki az elemi népiskola művelődési anyaga s ezért azon gyermekeiket is, akiket termelő és más gyakorlati pályákra szántak, magasabb képzésben kívánták részesíttetni. Mivel pedig sem a gimnázium, sem a reálskola nem fejlesztette bennük a praktikus pályákon nélkülözhetetlen gyakorlati érzéket és cselekvő szellemet és tanulmányi idejük is hosszú volt, szükségessé vált egy olyan iskola létesítése, amely magasabb az elemi népiskolánál, de más, mint a középiskola. Tanulmányi ideje lehetőleg rövidebb és nem főiskolai tanulmányokra készít elő, hanem a gyakorlati életre nevel. Ennek a szükségletnek kielégítésére létesült a polgári iskola, amelyet népoktatási alaptörvényünk illesztett közoktatásunk szervezetébe.

Az új iskolatípus rövid hat évtized alatt egyik legkeresettebb iskolánkká lett s így mind célkitűzésénél fogva, mind tanulóinak nagy száma következtében nemzeti kultúránknak egyre fontosabb tényezőjévé vált.

A magyar polgári iskola multjának ezen első és egyelőre teljesnek vehető összefoglalásában a szerző arra törekedett, hogy polgári iskolánk jelenét a legszigorúbb értelemben vett történeti alapon állítsa elének. Akárcsak Győri Vilmos, ő is vizsgálat alá vette mindazokat a tényezőket, amelyek gyakorlati irányú középfokú oktatásunkra hatással voltak. S ő is támpontokat keresett — a hazai viszonyok elfogulatlan ismertetésén kívül — a tárgyára vonatkozó német, főleg porosz, valamint a svájci és osztrák szakirodalomban. Ezzel az alapossgalgal tárgyalja nélkülözhetetlenné vált iskolatípusunk életét 1868-tól 1928-ig.

A mű nyolc fejezetben polgári iskolánk megalkotását (1868—1869); működésének megkezdését és megerősödését (1870—1882); eredeti hivatásától való eltérítését (1883—1895), a megreformálására irányuló törekvéseket (1896—1906) s erre bekövetkezett külső és belső fejlődését ismerteti. Ezzel elérkezik az 1914. esztendőhöz. A hatodik fejezetben már a háborús polgári iskola képét kapjuk. Az összeomlás után a polgári iskola tanársága 1920-tól 1926-ig függetlenségi harcot folytatott. E küzdelem legfontosabb eredménye a Rendtartás lett, amelyet 1924-ben léptettek életbe.

A polgári iskola középfokúságának biztosítása tekintetében, valamint ezen iskolatípusunk öncélúsága szempontjából a szerző joggal látja fontosnak az elért eredményeket. A Rendtartásban ugyanis sikerült elérni, hogy amennyire a gyakorlati irányú polgári iskola s az általános műveltséget nyújtó középiskola hivatása között lévő eltérések lehetségessé teszik, a polgári iskola vezetése, fegyelmi és tanulmányi rendje azonos szabályozást nyerjen a középiskola alsó négy osztályával. Mindezek mellett a Rendtartásnak valamennyi intézkedése csak azt célozza, hogy a polgári iskolai nevelő oktatás színvonalának állandó emelkedése biztosíttassék.

Nemes küzdelme közben azonban csapások is érték a polgári iskolai tanárságot. Már a huszas évek elején levált a polgári iskola törzséről az 1912 óta annyi reménykedéssel dédelgetett utolsó hajtás is, a felső mezőgazdasági iskola, a polgári fiúiskola V. és VI. osztálya pedig teljességgel elsorvadt. Négyes tagozáson felépülő iskolarendszerünkbe sehogy sem tudott szervesen beilleszkedni. Törvényhozásunk ezt 1926-ban tekintetbe vette, a polgári iskoláról szóló törvényjavaslat pedagógiai részében ezért arra törekedett, hogy a törvényes állapotot összhangba hozza a tényleges állapottal.

Eszerint a magyar polgári iskola nemcsak a népiskola kiegészítésére van hivatva, nemcsak az a feladata, hogy közvetlenül a gyakorlati életre neveljen, hanem, mint a középfokú szakiskolák alapépitményének, a középfokú szakoktatásra is elő kell készítenie s emellett tehermentesítenie kell a középiskolát is.

Szerzőnk a polgári iskola céljának ily módon való meghatározását a megváltozott viszonyokra való tekintettel szabatosnak ítéli, de a csatát vesz:

tett harcos lemondásával fájjalja, hogy hiányzik a meghatározásból a közép-fokúság kimondása és hogy kevesebb lett a polgári fiúiskola évfolyamainak száma. Attól tart, hogy ez az évfolyamsökkentés jó időre véget vet minden reformtörekvésnek, amely eleitől fogva a polgári iskolának nemzeti középiskolává való kifejlését célozta.

Az 1927. évi XII. t.-c.-ben törvényerőre emelkedett javaslattal szemben leteszi a tollat. Vigasztalást keres abban a tényben, hogy a polgári iskolának van végre külön törvénye, amely további terjedését biztosítja és igazgatást talál a törvény hármas ígérétében is, amely a polgári iskolai tanárképzésre, felügyeletre és közigazgatásra vonatkozik. Sok jót remél a II. és III. Egyetemes Tanügyi Kongresszusnak a polgári iskolai oktatásra vonatkozó munkálataitól és az elégtétel érzésével ismerteti a polgári iskolának az Országos Tanügyi Kiállításon elért eredményeit. *Váradi József.*

Descœudres A.—Éltes M.: Nevelő játékok. A „Kisdednevelés“ kiadása, Budapest, 1930. (Kapható Éltes Mátyásnál, Bpest, VIII, Mosonyi-u. 6.)

Dr. Decroly és Monchamp nyomán normális kisdedek és értelmi fejlődésükben korlátolt iskolás gyermekek részére Descœudres Alisz, a genfi Rousseau-Intézet tanára adta ki és látta el magyarázó jegyzetekkel ezt a munkát s Éltes Mátyás fordította magyarrá. A könyvecske, mellyel szegényes iskola-játékirodalmunk nagyon sokat nyert, olyan játékokat ismertet, melyeket a gyermekek a szükséges felszerelésekkel, játékszerekkel ellátva, külön-külön egymagukban játszhatnak iskolán kívül is, de amelyeket leginkább az óvóban, iskolában megfelelő vezetés mellett játszanak. A felszerelések, játékszerek részben kéregpapirostáblák, kivágott színes idomok, tárgyalakok s egyszerűbb tárgyak rajzai, részben pedig golyók, pálcikák, deszkácskák, szövetdarabok, gombok, gyujtódobozok s a legkülönbözőbb anyagok, tárgyak, java-részt olyanok, melyeket a tanító maga is készíthet s a gyermekekkel gyűjtethet. A játékok alapelemei és a bennük megnyilvánuló föladatak: fölismerés és egyeztetés, valamint hasonlítás és megkülönböztetés alak, nagyság, szín, hang, íz és szag szerint, továbbá számlálás, elhelyezés, tájékozódás és összehasonlítás (gyakran bekötött szemmel is), végül kisebb műveletek végrehajtása. Harminc játékot tárgyal a könyvecske két sorozatban, 15 könnyebbet és 15 nehezebbet. Mind a két sorozatban vannak az érzékszervek gyakorlására szánt, valamint a számolás és az olvasás tanulását megkönnyítő játékos gyakorlatok. Minden játék olyan, hogy a gyermek újra meg újra eljátszhatja, kombinálhatja, mindaddig, míg magáévá nem tette azokat az ismereteket, melyeket a játékkal el akarunk vele sajátíttatni. A játékok pedagógiai értéke az, hogy teljes mértékben érvényesül bennük a cselekvő szemlélet, kiválóan fejlesztik az érzékeket, iskolázzák a figyelmet és az ítéletet s nagyon alkalmasak a tanulók értelmi fejlettségének megvizsgálására. Elismeréssel kell adóznunk Éltes Mátyásnak, ki ezeknek az értékeknek a gyakorlatban való hasznosítását munkájával lehetővé tette. Könyve nemcsak a gyógypedagógiai iskoláknak, hanem az óvóknak és az elemi iskola első osztályainak is kiváló segédkönyve.

Kirschenheuter Ferenc.